

Jakie miasto dla dobrego młodzieży dorastania?

Aleksandra Kulik

Prezeska Fundacji Sempre a Frente

Współczesne miasta stają się coraz bardziej anonimowe, a relacje międzyludzkie coraz bardziej wirtualne. Receptą na te problemy może być budowanie mniejszych wspólnot, lokalnych, sąsiedzkich. Jednak aby społeczeństwo mogło sprawnie funkcjonować, rozwijać się, należy dbać także o jego najmłodszych członków i członkinie – edukując i wyposażając ich w odpowiednie kompetencje psychospołeczne, które pomogą im w dorosłym życiu. Jak więc skutecznie wspierać młodzież w mieście?

Rozmowę prowadzi Adam Leśniewicz, Dyrektor Kongresu Obywatelskiego

Żyjemy w czasach, w których „rzeczywistość przyspieszyła”. Coraz ważniejszym wyzwaniem społecznym jest przeciwdziałanie skutkom długotrwałego narażenia na silny stres, a problemem staje się budowanie trwałych i głębokich relacji i związana z tym samotność. Te wszystkie dysfunkcje w sposób szczególny odczuwa się w mieście, gdzie życie zawsze było szybsze, a mieszkańcy narażeni na dużo zmiennych bodźców, hałas i anonimowość. Czy swego rodzaju „lekarstwem” na tę sytuację może być wspieranie w miastach procesu powstawania silnych lokalnych wspólnot – sąsiedzkich, osiedlowych, ale też opartych np. o wspólne zainteresowania?

Przez wydarzenia ostatnich lat, a szczególnie pandemię, relacje międzyludzkie stały się bardziej anonimowe i rozluźnione. Stajemy się coraz mocniej zatowizowanym społeczeństwem, rolę w tym ma też rozwój nowych technologii. Te z jednej strony mogą służyć wirtualnemu skróceniu dystansu między ludźmi z różnych kontynentów, ale jednocześnie odsuwają często od siebie najbliższych sąsiadów – „łatwiej” rozmawiać ze sobą przez ekrany urządzeń niż na żywo. Z drugiej strony, gdyby nie media społecznościowe i aplikacje do wideokonferencji ciężko byłoby wyobrazić sobie jakiegokolwiek relacje społeczne w ciągu ostatnich dwóch lat.

”

Stajemy się coraz mocniej zatowizowanym społeczeństwem, rolę w tym ma też rozwój nowych technologii. Te z jednej strony mogą służyć wirtualnemu skróceniu dystansu między ludźmi z różnych kontynentów, ale jednocześnie odsuwają często od siebie najbliższych sąsiadów – „łatwiej” rozmawiać ze sobą przez ekrany urządzeń niż na żywo.

To czas rosnącego poziomu stresu, napięć, zwiększającego się tempa życia. Miasta stają się coraz bardziej rozległe, czas dojazdów, by się spotkać twarzą w twarz, stale się wydłuża, stąd społeczności potrzebują subcentrów, które skupiają wokół siebie życie mniejszych wspólnot. Grupy te wymagają własnych przestrzeni do wspólnego funkcjonowania: Centrów Aktywności Lokalnej, Domów Kultury, Youth Space'ów czy chociażby osiedlowego podwórka. To właśnie te miejsca dają możliwość spotkania, wymiany myśli, podejmowania inicjatyw na rzecz swojej społeczności. Pozwalają na budowanie relacji, a poprzez nie odkrywanie siebie i osvajanie zmieniającego się otaczającego nas świata. Poprzez wspólne działania, ludzie mogą budować poczucie sprawczości i kreować swoją przyszłość.

Przy tych wszystkich superlatywach związanych z budowaniem małych lokalnych wspólnot, należy jednak szczególnie pamiętać, że w miejscach skupiających osoby w różnym wieku, koniecznością jest zadbanie o kwestie związane z bezpieczeństwem dzieci i młodzieży. Nawet w realizacji oddolnych inicjatyw grup nieformalnych skierowanych do osób poniżej 18 roku życia priorytetowo powinny być potraktowane takie działania jak m.in. weryfikacja opiekunów/ek czy określenie procedur postępowania w sytuacji trudnej. Bezpieczne relacje, integracja i przynależność do grupy są z pewnością ważnymi czynnikami chroniącymi przed zaburzeniami zdrowia psychicznego czy różnymi patologiami życia społecznego i mogą być swoistym „lekarstwem” dla trudności szybko zmieniającego się świata.

Dzieci i młodzież są grupą szczególnie narażoną na różnorodne „choroby naszych czasów”. Fundacja Sempre a Frente zdecydowała się szczególną uwagę poświęcić właśnie nim. Dlaczego? I jakie są Państwa doświadczenia z dotychczasowych działań – jak pomagać, jak wzmacniać pozycję młodzieży w życiu społecznym, ale nie odbierać młodym podmiotowości i przestrzeni do podejmowania własnych decyzji (uczenie się również na błędach czy sytuacjach kryzysowych)?

Jeżeli chcemy mieć w przyszłości dobrze funkcjonujące społeczeństwo, to musimy dbać o jego członków i członkinie od najmłodszych lat – wspierać i wyposażać ich w kompetencje, które sprawiają, że będą czuć się dobrze ze sobą i z innymi oraz że odnajdą się w realizacji różnych życiowych ról, kiedy już dorosną. Fundacja Sempre a Frente od 13 lat wspiera dzieci i młodzież z Lubelszczyzny w dorastaniu, dbając o ich zdrowie psychiczne, edukując, rozwijając kompetencje psychospołeczne, umiejętności przydatne na rynku pracy, angażując w działania wolontariackie i obywatelskie, pomagając w sytuacjach krzywdzenia. W naszych działaniach kluczowa jest troska o zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży oraz wyposażanie ich w kompetencje psychospołeczne, ponieważ bez zaopiekowania się tymi podstawowymi kwestiami, nie da się budować społeczeństwa obywatelskiego, o którym wszyscy marzymy. W naszej pracy łączymy profesjonalne oddziaływania terapeutyczne z metodami edukacji pozaformalnej, dbamy o jakość specjalistycznej pomocy, ale także o atrakcyjność formy wsparcia, którą mogą otrzymać u nas młode osoby. W Fundacji traktujemy młodzież podmiotowo i po partnersku, stawiamy na partycypacyjność. Zabiegamy o to, by takie wartości przechodziły także na inne podmioty, z którymi współpracujemy. Zależy nam na rozwoju polityki młodzieżowej i dialogu usystematyzowanym, od lat współpracujemy ze szkołami, NGOsam i instytucjami miejskimi wzmacniając pozycję młodych w życiu społecznym, wspierając realizację ich własnych inicjatyw. Stworzenie dokumentu polityki młodzieżowej w Lublinie, powstanie miejsc współzarządzanych przez młodych oraz programy finansowe wspierające ich oddolne działania są jednymi z ważniejszych założeń Programu Europejskiej Stolicy Młodzieży 2023.

”

Jeżeli chcemy mieć w przyszłości dobrze funkcjonujące społeczeństwo, to musimy dbać o jego członków i członkinie od najmłodszych lat – wspierać i wyposażać ich w kompetencje, które sprawiają, że będą czuć się dobrze ze sobą i z innymi oraz że odnajdą się w realizacji różnych życiowych ról, kiedy już dorosną.

Od lat, także dzięki naszemu wsparciu, młodzi ludzie w regionie tworzą swoje pierwsze własne projekty, w których uczą się komunikacji, stawiania sobie celów, zarządzania sobą w czasie, współpracy, mają przestrzeń na popełnianie błędów i świętowanie sukcesów, co jest często pierwszym doświadczeniem,

które wzmacnia ich pozycję na rynku pracy. W Fundacji Sempre a Frente przyjmujemy zasadę, że młody człowiek jest w centrum, a jego dobro na pierwszym miejscu. U nas młodzież może poczuć się bezpiecznie, poczuć, że jest wartościowa, ważna i sprawcza. Sprawczość oczywiście inaczej realizuje się w wieku lat 7 a inaczej 17, ale zawsze warto traktować młodą osobę na poważnie i dawać jej szansę na stanowienie o sobie, w odpowiednim dla swojego wieku zakresie. To buduje zaufanie do siebie i do dorosłych, wzmacnia i sprawia, że w przyszłości z większym prawdopodobieństwem młodzi będą chcieli uczestniczyć w procesach decyzyjnych związanych z funkcjonowaniem ich lokalnej społeczności, a także państwa, którego czują się obywatelami. Kluczem jest otwartość, umiejętność słuchania i bycia wrażliwymi na potrzeby młodych. Zapewnianie im dobrych warunków rozwoju sprawia, że będą tworzyć lepszy świat dla kolejnych pokoleń.

Kluczem jest otwartość, umiejętność słuchania i bycia wrażliwymi na potrzeby młodych. Zapewnianie im dobrych warunków rozwoju sprawia, że będą tworzyć lepszy świat dla kolejnych pokoleń.

Co zrobić, żeby lokalność stawała się faktycznie „małą ojczyzną”, a nie przestrzenią, z której w dorosłym życiu się ucieka? Czy można powiedzieć, że budowanie silnej tożsamości lokalnej się „opłaca”?

Nasze przywiązanie do miejsc, w których dorastamy, w dużej mierze opiera się o zawarte tu relacje. „Mała ojczyzna” to miejsce, w którym czuję się dobrze i bezpiecznie, otaczam się ludźmi, których lubię i którym ufam, a na rzeczy, które dzieją się dookoła mnie, mam wpływ. Przywiązaniu do lokalności sprzyja również tworzenie miejsc przyjaznych dzieciom i młodzieży. Takich, których oferta i przestrzeń są przez młode osoby współtworzone – tzw. Youth Space’ów. Są one już dość popularne i dobrze rozwinięte w krajach Europy Zachodniej. Natomiast w Polsce jest to koncept stosunkowo świeże, w Lublinie jest kilka takich miejsc, np. „Hej”, „Miejscówka”, „Piwnica Labiryntu”, „Centrum Informacji i Rozwoju Młodzieży”, a kilkanaście następnych jest w planach.

W tego typu miejscach większemu przywiązaniu do swojej lokalności sprzyja także poczucie wpływu na jej wygląd przez możliwość realizacji własnych pomysłów, pasji, inicjatyw, otrzymania wsparcia na działania na rzecz swojej społeczności, takie jak budżet szkolny, obywatelski, mikrogranty na projekty młodzieżowe. Świetnym przykładem działania miast, mającym na celu wzmocnienie partycypacji, jest także powoływanie i wspieranie młodzieżowych rad, w których młodzi ludzie mogą zabierać głos w sprawach, które bezpośrednio ich dotyczą. Niezwykle istotne jest jednak, aby nie były one jedynie wydmuszkami i kopia „dorosłej rady”, ale by ich głos miał realne znaczenie, a ich działania wsparcie kompetentnych osób, które nie tylko znają przepisy prawa, ale także wiedzą, jak pracować z młodymi ludźmi. W Lublinie ta część jest całkiem dobrze rozwinięta – funkcjonuje tu Młodzieżowa Rada Miasta, Rada Studentów, Komisja Dialogu Obywatelskiego ds. Młodzieży czy Rada Programowa ESM, w których młodzi ludzie oraz przedstawiciele organizacji pracujących z młodzieżą mogą mieć wpływ na konkretne sprawy.

W tych wszystkich działaniach młodzi zdobywają potrzebną w dorosłym życiu wiedzę i umiejętności, zyskują cenne doświadczenie, budują znajomości i przyjaźnie oraz umacniają więzi z miejscem i lokalną specyfiką. Te relacje sprawiają, że zwykła przestrzeń miejska przestaje być obojętna, ale staje się miejscem, które jest ich, gdzie chcą być i które chcą zmieniać na lepsze.

Jednakże piękne i wartościowe doświadczenia z wieku adolescencji nie wystarczą do zapuszczenia korzeni w danym miejscu, jeżeli brak jest w nim widoków na przyszłość. Dlatego też inwestycje i rozwój miast musi być oparty o procesy partycypacyjne, wrażliwy na potrzeby różnych grup mieszkanki i mieszkańców.

Nie da się mówić o miastach przyjaznych młodzieży bez mówienia o miastach przyjaznych ich mieszkańcom w ogóle. Miasta i dzielnice, które mają wysoki poziom usług publicznych, w sposób naturalny wzmacniają poczucie przynależności, ze względu na skojarzenia z bezpieczeństwem, komfortem, dobrostanem. Dlatego niezbędne jest, by gwarantowały nie tylko dobrą ofertę rozwojową i wsparcie dla młodzieży szkolnej i studentów, ale także miały na uwadze młodych w okresie wchodzenia na rynek pracy i rozpoczynania dorosłego życia

na własny rachunek zapewniając im odpowiednie warunki życiowe: możliwość podjęcia dobrze płatnej pracy zgodnie z wykształceniem, kupna lub wynajmu mieszkania, oferty kulturalno-rozrywkowej, wsparcia dla par, młodych małżeństw i rodzin z dziećmi itd.

”

Nawet najpiękniejsze i najwartościowsze doświadczenia z wieku adolescencji nie wystarczą do zapuszczenia korzeni w danym miejscu, jeżeli brak jest w nim widoków na przyszłość. Dlatego też inwestycje i rozwój miast musi być oparty o procesy partycypacyjne, wrażliwy na potrzeby różnych grup mieszkanki i mieszkańców.

Jaki zestaw cech wyróżnia miasta i wspólnoty miejskie przyjazne młodzieży? Jakie doświadczenia zebrała Pani jako współinicjatorka starań i wygranej Lublina w konkursie o tytuł Europejskiej Stolicy Młodzieży?

W trakcie przygotowań do realizacji programu ESM 2023, Lublin przeprowadził badania #POZNAJMY SIĘ dotyczące oczekiwań młodych wobec miasta. Z raportu wynika, że oczekują oni:

- nowoczesności, funkcjonalności, dostępności, bezpieczeństwa i zieleni (dobrej komunikacji miejskiej, regionalnej, ale i rowerowej, czystości, nowych technologii, innowacji, braku barier, wykluczeń, dyskryminacji czy zachepek, z ekologicznymi rozwiązaniami oraz przestrzeniami do spędzania czasu w naturze);
- perspektyw i możliwości rozwoju osobistego, edukacyjnego i zawodowego dla każdego, poprzez zapewnienie przestrzeni do nauki, realizacji swoich pasji i inicjatyw, otwartość na różnorodność, ofertę wsparcia psychologicznego oraz perspektywy znalezienia dobrze płatnej, satysfakcjonującej pracy;
- dobrej atmosfery, miejsc spotkań, oferty rozrywkowej i kulturalnej.

Z doświadczeń aplikacyjnych, ale też obserwowanych w Polsce i Europie tendencji można jeszcze dodać, że młodzi chyba przede wszystkim oczekują od włodarzy miast otwartości na współdecydowanie przez nich o losach miejsca, w którym żyją, w myśl zasady „nic o nas, bez nas”. Chcą współtworzyć ofertę kulturalną, realizować własne inicjatywy, współkreować i współzarządzać miejscami, które są przeznaczone właśnie dla nich. Potrzebują miejsc, w których mogą spędzać czas, tak jak chcą, bez sztywnego programu. Chcą, by ich potrzeby były zauważane.

”

Młodzi oczekują współdecydowania o losach miast, w których żyją. Chcą współtworzyć ofertę kulturalną, realizować własne inicjatywy, współkreować i współzarządzać miejscami, które są przeznaczone właśnie dla nich. Potrzebują przestrzeni, w której mogą spędzać czas, tak jak chcą, bez sztywnego programu. Chcą by ich potrzeby były zauważane.

Miasta przyjazne to także te, które z zaangażowaniem pozyskują od młodzieży informacje o jej potrzebach, mają świadomość problemów młodych, takich jak kryzysy zdrowia psychicznego, warunki na rynku pracy czy mieszkalnym i stawiają je sobie za priorytet. Wspólnoty miejskie muszą z uwagą i namaszczeniem zająć się kwestiami dobrostanu dzieci i młodzieży w mieście. Obecnie szczególnie istotne jest zwrócenie uwagi na zapewnienie młodym mieszkańcom i mieszkankom miasta wsparcia psychologicznego wykwalifikowanych i dostępnych specjalistów (psychologów, psychiatrów, psychoterapeutów) oraz koordynacja ich współpracy na rzecz dobra młodych.

Jakie działania Fundacja Sempre a Frente planuje w najbliższym czasie? Czym mogłaby Pani zainspirować inne polskie miasta, które chciałyby mocniej „wyjść do młodych” i lepiej zrozumieć ich potrzeby?

Niedawno nasz zespół otworzył w Lublinie pierwsze i jedyne w województwie oraz szóste w Polsce Centrum Pomocy Dzieciom – specjalistyczną placówkę, która pod jednym dachem zapewnia kompleksowe, interdyscyplinarne wsparcie dzieciom i młodzieży do 18. roku życia oraz ich niekrzywdzącym opiekunom, niezależnie od pochodzenia. Miejsce, w którym specjaliści i specjalistki każdego dnia zapewniają wsparcie psychologiczne, psychiatryczne, podejmują interwencje kryzysowe, udzielają konsultacji, prowadzą spotkania terapeutyczne indywidualne i grupowe dla osób młodych, dotkniętych krzywdzeniem. Współpracujemy z różnymi organizacjami pozarządowymi i samorządowymi. W najbliższym czasie planujemy rozwijanie naszych działań w tym zakresie, w tym dalsze nawiązywanie nowych współprac pomiędzy różnymi podmiotami rządowymi i pozarządowymi: ze służbami, wymiarem sprawiedliwości, edukacją, specjalistami zdrowia psychicznego.

Od lat pracujemy w obszarze wsparcia kompetencji psychospołecznych i dobrostanu młodych ludzi, zarówno lokalnie, jak i w partnerstwach międzynarodowych. Jesteśmy zaangażowani w powstawanie strategicznego projektu na poziomie europejskim w obszarze zdrowia psychicznego młodzieży, wypracowujemy innowacyjne programy wspierające dzieci i młodzież. Działamy na rzecz tego, by dobrostan młodych ludzi był traktowany priorytetowo. W nadchodzącym roku będziemy wprowadzać do Polski nowe metodologie przydatne w pracy pedagogów i psychologów w pracy profilaktycznej i interwencyjnej z dziećmi i młodzieżą. W latach 2019-2022 razem z Miastem Lublin realizowaliśmy program promocji zdrowia psychicznego w lubelskich szkołach ponadpodstawowych. Myślę, że realizacja długofalowych programów profilaktyki, współpracy różnych podmiotów działających ramię w ramię na rzecz dzieci i młodzieży oraz otwieranie miejsc, w których pod jednym dachem zapewnia się bezpłatną specjalistyczną pomoc, jest dobrą inspiracją dla wszystkich. Powstająca w naszym kraju sieć Centrów Pomocy Dzieciom koordynowana przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę jest świetnym adresem do szukania dobrych praktyk w obszarze współpracy organizacji, podmiotów, ale przede wszystkim ludzi, których łączy podobne myślenie i pewność, że warto wspierać i inwestować w młodych.

Myślę, że realizacja długofalowych programów profilaktyki, współpracy różnych podmiotów działających ramię w ramię na rzecz dzieci i młodzieży oraz otwieranie miejsc, w których pod jednym dachem zapewnia się bezpłatną specjalistyczną pomoc jest dobrą inspiracją dla wszystkich.

Co jest wyzwaniem, z którym ciężko mierzyć się tylko lokalnie? Gdzie w dorastaniu powinno bardziej pomagać państwo i instytucje, które powołuje?

Państwo powinno z dużą starannością zająć się kwestiami edukacji, informacji i pracy młodzieżowej oraz zdrowia psychicznego młodych ludzi. Są to obszary, których nie jesteśmy w stanie zagospodarować samodzielnie, działając jedynie na poziomie lokalnym, te problemy wymagają długofalowych, strukturalnych rozwiązań. Nowoczesne europejskie państwo powinno zapewnić młodym ludziom warunki do wszechstronnego rozwoju, w tym dostęp do informacji i doradztwa we wszystkich ważnych dla nich dziedzinach, a także możliwość edukacji i funkcjonowania społecznego w sprzyjających zdrowiu psychicznemu warunkach. Ciągłe zmieniające się zasady dotyczące systemu szkolnictwa w Polsce, niedostateczny zasób psychologów i psychiatrów dziecięcych, brak powszechnego dostępu do rzetelnych informacji związanych z budowaniem przyszłości przez młodych (edukacja obywatelska, zdrowotna, klimatyczna itd.) nie wpływają dobrze na ich dobrostan i przygotowanie do wejścia w dorosłość.

Dodatkowo z roku na rok obserwujemy większą częstotliwość występowania zaburzeń psychicznych wśród dzieci i młodzieży oraz niepokojący wzrost statystyk podejmowania prób samobójczych przez tę grupę. W 2022 roku odnotowano ponad 2 tysiące prób samobójczych wśród osób do 18 r.ż, 150% więcej

niż w 2020 roku (informacje Fundacji GrowSpace z 2023 r. pozyskane od komend wojewódzkich). Aby to zatrzymać, potrzebne jest tworzenie stabilnych, wieloletnich programów profilaktycznych i edukacyjnych dla dzieci i młodzieży, ale także dla rodziców/opiekunów i gron pedagogicznych. Konieczne są rozwiązania w obszarze wsparcia i promocji zdrowia psychicznego, w tym programy prewencji suicydalnej, zwiększenie dostępności pomocy, powszechne wprowadzanie standardów ochrony dzieci i młodzieży oraz procedur wczesnego wykrywania i reagowania. Niezwykle istotnym zagadnieniem jest także wzmacnianie kooperacji między podmiotami wsparcia, ponieważ w Polsce nie ma holistycznego systemu, w ramach którego wszystkie podmioty i służby mające na uwadze dobro młodego człowieka mogłyby ze sobą współpracować w prosty sposób (np. psycholog, psychiatra, pracownik socjalny, policjant).

Koncepcja specjalnych przestrzeni dla dzieci i młodzieży, działających na zasadzie *one-stop-shop* (miejsce oferujące wiele usług wsparcia pod jednym dachem) jest w naszym kraju rzadkością.

Jako jeden z niewielu krajów nie mamy oficjalnie takiej profesji jak *youth worker* (pracownik młodzieżowy), co powoduje m.in. brak ogólnie przyjętych standardów pracy z młodymi ludźmi, brak wsparcia specjalistów w trudnościach spotykanych w pracy młodzieżowej połączony z koniecznością pozyskiwania *know-how* za granicą czy problemy z uznawalnością i zrozumieniem tego rodzaju działań edukacji pozaformalnej we współpracy z różnymi instytucjami. Nie mamy też systemu informacji młodzieżowej ani strategicznych dokumentów związanych z polityką młodzieżową w Polsce... To tylko niektóre z wyzwań, z którymi mierzymy się w naszej codziennej pracy, a dla których mam nadzieję, pewnego dnia znajdziemy wspólnie rozwiązania przy wsparciu instytucji państwa. Razem możemy skuteczniej pomagać w dorastaniu.

O rozmówcy

Aleksandra Kulik – Prezeska Fundacji Sempre a Frente, psycholożka, trenerka, konsultantka młodzieżowa. Absolwentka Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie oraz programu Szkoła Liderów PAFW. Od 2014 roku związana z organizacjami społecznymi. Członkini Narodowej Rady Rozwoju ds. Młodzieży oraz Rady Programowej Europejskiej Stolicy Młodzieży 2023. Razem z zespołem zainicjowała proces starań o tytuł Europejskiej Stolicy Młodzieży w Lublinie (zakończonych sukcesem) oraz otworzyła jedyne w województwie lubelskim i szóste w Polsce Centrum Pomocy Dzieciom. Działa na rzecz wzmacniania pozycji młodych ludzi w życiu społecznym i wsparcia ich zdrowia psychicznego.

Partnerzy

Pomorski Fundusz Rozwoju
sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku

Partnerzy numeru

